

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на Росина Алексиева Какова

от доц. д-р Георги Иванов Жечев,

назначен за член на научно жури със заповед РД-22-282/06.02.2025 г.

Дисертацията на Росина Какова „Гласните във френския и българския език – акустично описание с отчитане на перцептивната интеграция на честотните им компоненти“ е сравнително изследване на част от вокалните системи на два езика – нейния роден език (българския) и езика, който тя преподава (френския). Изследването има теоретико-приложен характер.

Росина Какова има дългогодишен опит в преподаването на френски език първоначално в средното училище, а след това и в Университет по хранителни технологии (Пловдив), където тя е старши преподавател от 2014 г.

Дисертационният труд на Росина Алексиева Какова предлага акустичен анализ на някои гласни звукове във френския и българския език, като същевременно изследва перцептивната интеграция на характерните за тези вокали форманти. Този тип сравнителни фонетични изследвания са изключително ценни както за развитието на фонентиката и фонологията, така и за чуждоезиковото обучение. Разработката е с интердисциплинарен характер, тъй като комбинира елементи от акустичната фонетика, перцепцията на речта и лингводидактиката.

Темата на дисертацията е напълно актуална и значима както от теоретична, така и от практическа гледна точка. Развитието на съвременните технологии за фонетичен анализ през последните години позволява по-точно и детайлно описание на акустичните характеристики на звуковете, при автоматичното разпознаване и синтеза на реч.

Авторката обосновава добре необходимостта от нов съпоставителен анализ между френските и българските гласни, като изтъква предимствата на

използването на съвременен софтуер за акустичен анализ на реч, който превъзхожда възможностите, с които са разполагали авторите на предишни подобни изследвания.

Дисертацията е като цяло логично структурирана и включва три основни глави:

1. Състояние на изследванията на гласните във френския и в българския език
2. Методологични особености при акустичното описание на гласните
3. Приложение на методите за акустично описание на гласните в обучението по чужд език

Мястото на представените модели за фонетично обучение (SLP, PAM, NLM) е по-скоро в третата глава.

Прави впечатление невключването на модела Second Language Linguistic Perception Model (L2LP) на Escudero и др.

Росина Какова не обосновава достатъчно защо е предпочела TREFL и SIL Speech Analyzer пред други широко използвани от съвременните изследователи софтуерни продукти като Praat и WinPitch.

Във връзка с твърдението, че „Оптимизираният акустико-фонетичен модел може да се разглежда като иновативен подход в чуждоезиковото обучение" (с.65), искам да отбележа, че сам по себе си моделът не е създаден като модел за преподаване на произношение, а е единствено изследователски метод, който би могъл да се дидактизира, за да намери приложение в чуждоезиковото обучение.

Акцентът на съпоставителното изследване е поставен върху двата подхода при акустичния анализ на българските гласни и само на втори план те се съпоставят с френските гласни, въпреки че получените стойности за формантната структура на българските гласни се представят системно,

разположени сред триъгълника на френските, което имплицитно прави съпоставка с тях.

Методологичният подход е добре дефиниран, а използваните методи – аудитивен анализ и компютърен акустичен анализ със софтуера TREFL и Speech Analyzer – са съвременни и подходящи за изследването.

Авторката показва много добро познаване на предишните изследвания в областта на експерименталната фонетика и по-специално в областта на вокалните системи. Тя цитира авторитетни учени, които имат съществен принос към развитието на акустичната фонетика (Гунар Фант) и към изследванията върху френската (Пиер Дьолатр, Божил Николов) и на българската вокална система (Димитър Тилков, Стойко Стойков).

Теоретичният анализ е задълбочен, като включва дискусия относно фонетичните модели, коартикулацията, перцепцията на речта и ролята на формантите.

Един от най-силните аспекти на дисертацията е опитът за оптимизация на акустично-фонетичното описание на гласните, като се отчита третият формант (F3). Това е важен принос, тъй като традиционните двуформантни модели могат да бъдат неефективни при някои вокални системи. Третият формант е съществен за описанието на френския вокализъм, особено на закръглените гласни от предния ред, защото именно той ги разграничава от незакръглените гласни.

Освен това, осъществяването на анализа върху корпус от радиопредавания на френското и българското национално радио се опира на реални емпирични данни.

Въпреки значителните научни достойнства на дисертацията, в нея има някои аспекти, които биха могли да бъдат подобрили.

На с.11 авторката обобщава: "F2 и F3 са силно приближени един до друг и това са предните гласни" : Това твърдение не е валидно за предните

закръглени гласни, при които идентификацията се осъществява, ако се констатира приближаване на третия по-соро към четвъртия формант, отколкото към втория формант. За съжаление въпросните гласни (/y/, /ø/, /œ/) не са обект на акустичен анализ в дисертацията, а именно те са нетипични за българския език и затова представляват особена трудност при усвояването на френското произношение.

Наблюдението по повод на осцилограмата, че „продължителността и честотата се наблюдават по хоризонталната ос“ е вярно единствено за продължителността, тъй като осцилограмата не представя изображение на кривата на основния тон.

Докато методологията е добре изяснена, анализът на резултатите понякога е само описателен, без достатъчно статистически доказателства. Например, авторката акцентира върху значението на третия формант, но не представя статистически данни за неговата роля във възприемането на изследваните от нея гласните. В бъдещи разработки би било полезно да се направи съпътстващ статистически анализ, например чрез тестове ANOVA, t-тест и др.

Изборът на радиожурналисти като източник на емпиричен материал е подходящ, но извадката е твърде ограничена по обем. Получените данни са само илюстративни за начина на функциониране на метода.

За по-надеждни резултати е необходимо да се разшири корпусът, като се включат участници от различни социо-професионални и възрастови групи би увеличило надеждността на изводите. Възможно е да се включат и представители на регионални варианти на езика.

Третата глава разглежда методите за преподаване на фонетика и тяхното приложение, но липсва конкретно предложение за методика, основана на акустичните анализи, проведени в рамките на дисертацията. Например, би било полезно да се предложат конкретни упражнения или обучителни модули, които използват предпочетения модел за акустичен анализ и получените експериментални резултати.

Разбираемо е, че не са включени предните закръглени гласни, защото те нямат еквивалент в българската вокална система. Но едно акустично изследване и съпоставка на формантни структури при тези гласни би било много полезно, тъй като именно при тяхното усвояване се установяват най-сериозните затруднения на българите, изучаващи френски език.

Росина Какова има три публикации по темата на дисертацията, излезли в три последователни броя на „Научни трудове“ на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ през 2020 г., 2021 г. и 2022 г. От приложената от нея справка става ясно, че тя изпълнява минималните национални изисквания за ОНС „доктор“.

Взимайки предвид гореспоменатите факти и направените оценки, изразявам мнение, че представеният от Росина Какова дисертационен труд „Гласните във френския и българския език – акустично описание с отчитане на перцептивната интеграция на честотните им компоненти“ отговаря на всички условия за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по направление 2.1. Филология.

доц. д-р Георги Жечев

Катедра „Романистика“, ФКНФ, СУ „Св. Климент Охридски“

31 март 2025 г.